

HAL
open science

ДЕФЕКТНІСТЬ ПРАВОПРИПИНЯЮЧИХ ЮРИДИЧНИХ ВЧИНКІВ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Anatoliy Kostruba

► **To cite this version:**

Anatoliy Kostruba. ДЕФЕКТНІСТЬ ПРАВОПРИПИНЯЮЧИХ ЮРИДИЧНИХ ВЧИНКІВ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ. "Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку" ІХ Міжнародна науково-практична конференція, Lesya Ukrainka Eastern European National University, Mar 2013, Lutsk, Ukraine. pp.223-225. <hal-02630546>

HAL Id: hal-02630546

<https://hal.science/hal-02630546v1>

Submitted on 6 Jun 2020

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

**Правове життя :
сучасний стан та перспективи розвитку**

Збірник тез наукових доповідей

*IX Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених
(22- 23 березня 2013 року)*

Луцьк – 2013

Рекомендовано вченою радою юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 6 березня 2013 року)

Редакційна колегія :

Коцан І. Я. – професор, доктор біологічних наук, ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, голова редакційної колегії.

Лаба О. В. – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, заступник голови редакційної колегії.

Члени редакційної колегії :

Батюк О. В. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Гусак А. П. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу, заступник декана юридичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Духневич А. В. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Качмар М. І. – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Кондратішина В. В. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Решетник Л. П. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри трудового, господарського та екологічного права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Самчук-Колодяжна З. Ф. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Стрельбицький М. П. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Фідря Ю. О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Чубоха Н. Ф. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Якушев І. М. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри трудового, господарського та екологічного права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Ярмиш О. Н. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України; Яцишини М. М. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; Ельжбета Кельська – доктор, доцент, ректор Вищої Торгівельної Школи в Радомі; Герард Май – доктор, професор, канцлер Вищої Торгівельної Школи в Радомі; Ева Ясюк – доктор, доцент, проректор в справах студентів та розвитку Вищої Торгівельної Школи в Радомі; Сильвестер Бебас – доктор, доцент, проректор з дидактики та кадрових питань Вищої Торгівельної Школи в Радомі; Міхал Домагала – доктор, декан стратегічного та технічного навчання Вищої Торгівельної Школи в Радомі.

Відповідальний секретар : Кекіс Л. І. – заступник голови Наукового товариства студентів та аспірантів

Відповідальний за випуск : Сур'як А. М. – голова Наукового товариства студентів та аспірантів

Рецензенти :

Бурак В. Я. – кандидат юридичних наук, доцент Львівського національного університету імені І. Я. Франка

Земко А. М. – кандидат юридичних наук, доцент Луцького національного технічного університету

П 68 **Правове життя : сучасний стан та перспективи розвитку** : зб. тез наук. доп. за матеріалами ІХ Міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених, 22–23 березн. 2013 р. / Уклад. К. В. Антонюк, Л. І. Кекіс, С. О. Малишко, А. М. Сур'як. – Луцьк : ПП Петринка А. Ю., 2013 – 451 с.

У збірнику зібрано тези доповідей, що стосуються різних сторін правового життя, питань теорії та історії держави і права, конституційного, фінансового, адміністративного, цивільного, кримінального та інших галузей права, що обговорювалися на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених у м. Луцьк, 22–23 березня 2013 р.

УДК 34 (062. 552)

ББК 67 я 43

Оргкомітет ІХ Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених “Правове життя : сучасний стан та перспективи розвитку” не завжди поділяє думку учасників. Повну відповідальність за достовірність поданого матеріалу несуть учасники та їх наукові керівники. Тези доповідей друкуються в авторській редакції.

Очевидно, що правове регулювання даного методу допоміжних репродуктивних технологій в Україні знаходиться на недостатньо високому рівні. Не дивлячись на те, що сурогатне материнство налічує більш ніж десятилітню історію у нашій державі, закон який би чітко врегулював усі юридичні аспекти сурогатного материнства.

Література:

1. Офіційний портал Верховної Ради України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rada.gov.ua> (19.02.2013). – Назва з екрану.

ДЕФЕКТНІСТЬ ПРАВОПРИПИНЯЮЧИХ ЮРИДИЧНИХ ВЧИНКІВ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

А. В. Коструба

У наукових працях, присвячених юридичним вчинкам, зокрема, у цивільному праві, дослідники підіймали питання поділу правомірних дій на юридичні акти та юридичні вчинки. О. О. Красавчиковим було обґрунтовано, що цивільно-правовий юридичний акт представляє собою правомірну юридичну дію, яка вчинюється дієздатною особою й спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільно-правових відносин (правочин) [1, с. 116]. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що єдиною формою юридичного акту в цивільному праві в аспекті класифікації юридичних фактів є правочин, який відповідно до статті 202 Цивільного кодексу України і є дією особи, спрямованою на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [2, с. 202].

Щодо інших правомірних дій (юридичних вчинків) виникає багато питань, особливо в аспекті визначення їх дефектності. Як відомо, їх відмінність від юридичних актів (правочинів) полягає лише в тому, що вони викликають наслідок, навіть якщо особа, яка його вчинила, не бажала його настання. Тобто в таких правових явищах значно применшується значення спрямованості волі на юридичні наслідки діяння.

Так, якщо казати про дефектність правоприпиняючого юридичного факту як про сукупність певних обставин, які унеможливають належне спричинення ним юридичних наслідків у формі припинення прав, обов'язків, правовідносин або правосуб'єктності, то виходить, що в межах юридичних актів такі обставини можуть бути визначені як підстави недійсності правочинів. Іншими словами, дефектами правоприпиняючих юридичних актів у цивільних правовідносинах є обставини, які роблять правоприпиняючий правочин недійсним або нікчемним, а саме вади волі, змісту, форми, суб'єктного складу тощо. Водночас, якщо казати про дефектність правоприпиняючих юридичних вчинків у цивільних правовідносинах, то можна висловити припущення про те, що до них може бути застосовано загальні вимоги чинності правоприпиняючих правочинів [1, с. 157–158], але не всі й не завжди.

На сьогоднішній день юридична наука розробила досить широке коло умов чинності правочинів. І визначило наслідки, до яких може призвести їх відсутність. У той же час відомо, що юридичні вчинки це ті ж самі правочини за винятком елементу волі. Однак провівши аналіз досліджених у наукових працях цивільно-правових вчинків дуже важко з цим погодитися.

Наприклад, визнання боргу [4, с. 351] або дострокове повернення предмета позички боржником кредитором, внаслідок чого припиняється відсоткова ставка за договором [1, с. 155]. Це різні за своїм характером дії, але при цьому їх об'єднує одне – настання наслідку незалежно від їх волі. Обидва юридичні факти є правоприпиняючими вчинками, проте чи можна застосувати до них універсальні положення про чинність правочинів? Якщо взяти умови правомірності правочинів за

модель, то результат не буде ефективним. Воля в даному випадку як умова розглядатися не може, бо в іншому випадку це були б правочини. Мета, будучи прив'язаною до волі, також не є умовою дійсності вчинку. Залишається форма, зміст і суб'єкт. Форма визнання боргу може бути встановлена законом, у зв'язку з чим недодержання форми може привести до того, що такої дії, як визнання, не було, тобто не було самого вчинку. Закон також може встановити форму передачі боржником предмету позички. Але якщо взяти такий юридичний вчинок як знищення речі, яка форма може мати місце в такому випадку? В якій формі може мати місце знищення? Воно або є або його немає взагалі. У такому разі йдеться про фактичну форму. Тобто ознака юридичного вчинку, закладено в його понятті, у ньому самому. Якщо це знищення, то воно має певні ознаки, наприклад, подальша неможливість використання за цільовим призначенням. Наведене свідчить, що форма не є універсальним критерієм для визначення дійсності правопріпиняючого юридичного вчинку.

Що стосується змісту та суб'єкта вчинку. Ці критерії можуть мати практичну користь, але в дещо іншому аспекті розуміння. Зміст правочину складають права й обов'язки сторін, а зміст вчинку складає саме діяння, його суть. Зміст знищення майна полягає в тому, що воно перестає існувати (на відміну від правочину, де змістом є дія, спрямована на знищення речі і її фактичне знищення), а зміст передачі майна полягає у тому, що це майно у фізичному сенсі перейшло з володіння однієї особи у володіння іншої. У зв'язку з цим зміст безперечно можна визнати універсальною умовою існування юридичних вчинків. Крім того, будь-яке юридичне явище має свій зміст, у зв'язку з чим виявляється можливість його визначити в будь-якій ситуації. Що стосується суб'єктів вчинків, то, виходячи з поняття правочину, можна дійти висновку, що цим суб'єктом може бути як дієздатна, так і недієздатна особа. При цьому, для вчинення окремих правочинів вимагається дія конкретної особи. У ситуації з достроковим поверненням предмету позички це має бути особа, яка брала в позичку майно або інша особа, яка діє в інтересах першої. Однак у випадку зі знищенням речі, чи змінює суб'єкт, який знищує річ, природу знищення як юридичного факту? Знищується майно власником чи іншою особою, у будь-якому випадку право власності припиняється. Але в той же час, якщо предмет позички повертається власнику особою, яка його викрала, чи не є це повернення юридичним вчинком? Звичайно є, але питання в тому, чи відноситься воно до правовідносин між кредитором і боржником? А якщо передане майно було не предметом позички, а схожим на нього, тоді чи буде мати цей факт відношення до зв'язку між кредитором і боржником за договором позички?

У будь-якому разі факт передачі майна є юридично значущим, у зв'язку з чим не перестає бути юридичним вчинком.

Вищенаведене свідчить про те, що єдиними універсальними критеріями для визначення чинності юридичного вчинку є зміст і межі. Зміст вчинку, який може характеризуватися за допомогою таких критеріїв, як суб'єкт, місце, час і спосіб визначає природу вчинку, а його межі, які полягають у колі відносин, для яких вчинок є таким і має юридичне значення – сферу його існування в якості власне вчинку.

Повертаючись до прикладу передачі боржником предмету позички, слід сказати, що ознаки цього вчинку закладені в його змісті, який базується на самому понятті вчинку у формі повернення боргу. Юридичний вчинок в такій формі в наведеному випадку буде мати місце, якщо річ, яку кредитор передав боржнику в умовах відносин позички між ними, повертається у володіння кредитора від боржника. В таких випадках цей вчинок буде мати юридичне значення в аспекті відносин позички. Якщо боржник передасть зовсім іншу річ третій особі, ця дія буде вчинком, але для відносин позички вона не буде мати значення і її розгляд не може мати місце з точки зору конкретних цивільних правовідносин позички між двома особами.

Можна сказати, що юридичний вчинок, який позбавлений вольового змісту з точки зору юридичної матерії на відміну від правочину, більше наповнюється фактичним змістом, ніж

юридичним. Про правочин можна сказати, що він є недійсним, а про більшість вчинків можна сказати лише те, що вони або мали місце в об'єктивній дійсності або ні.

Запропонований нами підхід дозволяє максимально чітко визначити спосіб встановлення правоприпиняючих юридичних вчинків у цивільних правовідносинах і відмежувати їх від правоприпиняючих юридичних актів. Вчинок може бути як умовним, так і безумовним. У той же час правочин завжди умовний, оскільки для його настання необхідно завжди встановлювати наявність певного кола умов. Якщо б ми пішли іншим шляхом і казали, що умовами настання вчинку є умови настання правочину, за виключенням елементу волі, то в такому разі нам довелося б стверджувати, що правочини з вадами волі і суб'єкта не є правочинами, а вчинками, у зв'язку з чим їх конвалідація (надання юридичної сили) неможлива. Визнання можливості конвалідації привело б до висновку про абсурдність поділу правомірних юридичних дій на акти й вчинки за ознакою волі, що у свою чергу привело б до стирання межі між різними за своєю природою явищами, існування й особливості яких досліджувалися десятиліттями.

Література

1. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / Красавчиков О. А. – М. : Госюриздат. – 1958. – 182 с.
2. Цивільний кодекс України : станом на 1 січня 2013 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356. (із змінами).
3. Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву. В 2-х т. / М. М. Агарков – М. : Центр ЮрИнфоР, 2002. – Т II. – 452 с.

ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

М. Л. Костюк

У статті розглядаються підстави та порядок обмеження цивільної дієздатності фізичної особи за законодавством України та міжнародними нормативно-правовими актами.

Ключові слова : дієздатність, обмеження дієздатності, психічні захворювання, адиктивна поведінка.

Кожна особа як учасник цивільних правовідносин наділена суб'єктивними правами, змістом яких є : 1) право на власні дії; 2) право на чужі дії; 3) право на захист порушеного, оспорюваного чи невизнаного права.

Цінність суб'єктивного цивільного права фізичної особи полягає в можливості його здійснення, що відбувається за принципом “дозволено все, що не заборонено законом” [5, с. 11].

Однією з передумов здійснення суб'єктивного цивільного права є наявність у фізичної особи необхідного обсягу дієздатності. При недостатньому обсязі дієздатності можна застосовувати інститут представництва, але аспект вільного волевиявлення носія суб'єктивного права вже не буде таким бездоганним.

Актуальність теми зумовлена відсутністю єдності у визначенні поведінки, яка може стати підставою для відкриття окремого провадження про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.

Проблеми обмеження дієздатності особи стали предметом дослідження багатьох дослідників в різних галузях матеріального, процесуального права та спеціальних знань : в праві – С. С. Алексєєв, С. М. Братусь, В. П. Грібанов, Г. П. Давидов, О. С. Іоффе, В. М. Кудрявцев, С. Ф. Кечек'ян, О. О. Красавчиков, К. А. Флейшиц, Г. Ф. Шершеневич, медицині – О. Г. Годлевський, Н. В. Дмитрієва, Ц. П. Короленко, А. Е. Личко, П. Д. Шабанов, психології – В. Ю. Александрова, Б. С. Братусь, В. Я. Гіндкін, Н. Є. Завацька, Н. Ю. Максимова, О. Т. Чередниченко та ін.